

ANTHONY D. SMİTH'İN “HARİTA KAVRAMI” İLE ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDEKİ “KIZILELMA” DÜŞÜNCESİNİN BENZERLİKLERİ*

SİMİLARİTİES BETWEEN ANTHONY D. SMİTH'S “CONCEPT OF MAP” AND THE
“KIZILELMA” IDEA İN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES

Nurullah BULUT **

ÖZ

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in Türk hikayeciliği içindeki konumu, hikayelerindeki amacı, mefkure ve dava adamı kimliği, ayrıca neden hikayelerinde Kızilelma ruhuna vurgu yaptığı analiz edilmiştir. Ayrıca Kızilelma kelimesinin Türkler arasındaki anlamı, İslamiyet'ten bugüne kadar nasıl kullanıldığı, "kızıl" ve "elma" kelimelerinin hangi bağlamlarda kullanıldığı da ele alınmıştır. Ardından Kızilelma'nın Türk kültüründeki yeri, Türklerin cihan hakimiyeti anlayışıyla Kızilelma arasındaki ilişki, ilk eserlerdeki cihan hakimiyeti ve Kızilelma'nın kaynakları maddi ve manevi boyutlarıyla incelenmiştir.

Daha sonra Anthony D. Smith'in "Milli Kimlik" eserindeki "Harita" kavramından yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin haritasını temsil eden "Kızilelma" ve Ömer Seyfettin'in hikayelerindeki Kızilelma düşüncesi arasındaki benzerlikleri tespit etmeye çalıştık. Hikayelerinde sıkça karşımıza çıkan “Kızilelma” kavramı ile Anthony D. Smith'in “Harita Kavramı” arasında dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır. Her iki kavram da insanların hayallerini, hedeflerini ve arzularını temsil eden sembolik anlamlar taşımaktadır..

---

* Bu makale 08.05.2023 tarihinde dergimize gönderilmiş; 12.05.2023 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 26.06.2023 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Nurullah Bulut, Anthony D. Smith'in “Harita Kavramı” İle Ömer Seyfettin'in Hikâyelerindeki “Kızilelma” Düşüncesinin Benzerlikleri, *Karabük Türkojoloji Dergisi*, Cilt/Sayı: 6-1 (2023), Karabük 2023, s. 61-89.

ISSN 2667-7253/e-ISSN 2687-3885, DOI: 107596/katud.31072023.04

** Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, nurullahbulut@cumhuriyet.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-9410-2563

Ömer Seyfettin'in "Başını Vermeyen Şehit", "Ferman", "Büyücü", "Teke Tek", "Kütük", "Vire", "Hürriyet Bayrakları", "Mehdi", "Beyaz Lale", Çanakkale'den Sonra", "Kaç Yerinden?", "Boykotaj Düşmanı" adlı öykülerinde Kızıllema ruhunun nasıl ifade edildiği ve hangi noktalarda vurgulandığı tespit edilmiş ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kızıllema, Ömer Seyfettin, Anthony D. Smith, Harita, Mefkûre

ABSTRACT

In this study, Ömer Seyfettin's position within Turkish storytelling, his purpose in his stories, his idealism and activist identity, as well as why he emphasized the concept of Kızıllema in his stories, have been analyzed. Additionally, the meaning of the term "Kızıllema" among Turks, how it has been used from the era of Islam to the present, and the contexts in which the words "kızıl" (red) and "elma" (apple) are used, have been discussed. Subsequently, the place of Kızıllema in Turkish culture, the relationship between Kızıllema and the Turkish understanding of global dominance, the concept of global dominance in early works, and the material and spiritual sources of Kızıllema have been examined.

Furthermore, building on Anthony D. Smith's concept of "Map" in his work "National Identity," we have attempted to identify similarities between "Kızıllema," which symbolizes the Ottoman Empire's map, and the concept of Kızıllema in Ömer Seyfettin's stories. Notably, there are striking parallels between the "Kızıllema" concept frequently encountered in his stories and Anthony D. Smith's "Map Concept." Both concepts carry symbolic meanings that represent people's dreams, goals, and desires.

The ways in which the "Kızıllema" concept is expressed and emphasized in Ömer Seyfettin's stories, such as "Başını Vermeyen Şehit," "Ferman," "Büyücü," "Teke Tek," "Kütük," "Vire," "Hürriyet Bayrakları," "Mehdi," "Beyaz Lale," "Çanakkale'den Sonra," "Kaç Yerinden?," and "Boykotaj Düşmanı," have been identified and analyzed.

Keywords: Kızıllema, Ömer Seyfettin, Anthony D. Smith, Harita Mefkûre

Giriş

Kızıllema, farklı dönemlerde Türk devletinin gücüne göre Batı ya da Doğu'da bir yer olarak değerlendirilmiştir. Ancak, sadece coğrafi bir yer olarak değil, aynı zamanda Türk milletinin hedefi olarak da zihinlerde yer edinmiştir. Kızıllema, zaman zaman Türk devleti olma idealini ifade etmiş olsa da, genellikle Türk birliği idealiyle özdeşleştirilmiştir. Aslında her zaman soyut bir ideal olarak kalmış ve ulaşıldıkça uzaklaşılan bir nokta olarak görülmüştür.

Ömer Seyfettin'in hikayelerinde Kızılma kavramı, Türk milletinin cihan hâkimiyeti idealini günümüze taşıyan bir sembol olarak öne çıkar. Kızılma ideali, Tanrı-devlet-halk bütünlüğünü sağlayan ve halkı motive eden bir düşünce olarak kabul edilir. Ömer Seyfettin'in hikayelerinde Kızılma, aydın-halk çatışmasını metaforik bir biçimde ele alırken, aynı zamanda tüm Türkleri bir araya getiren bir ideal işlev görür. Yazarın dünya görüşü ve sanat anlayışı, Allah'ın sultanının göndereceği her yerin "Kızılma" olabileceği fikrine dayanır. Bu düşünce, Türkiye'nin gelecekteki devlet politikalarının şekillenmesinde önemli bir itici güç olarak kabul edilir.

Kızılma kavramını anlamak için Türk millî kimliğinin kökenlerini anlamak önemlidir. İlk Türk devletlerinin devlet anlayışları ve yaşam felsefeleri bu konuda önemli kaynaklar sunar. Ayrıca Osmanlı devletinin kuruluşundan yıkılışına kadar olan süreçte, Osmanlı devletinin ve padişahlarının izlediği devlet politikasının ve kültürel alandaki cihat fikrinin düşünsel, kültürel ve siyasal arka planı tarihsel olarak doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu arka planın incelenmesi, Kızılma'nın tanımı ve önemi açısından da önem taşır.

1. Kızılma'nın Kelime Olarak Tanımı

Kızılma kavramı, Türk milliyetçiliğinde özel bir yere sahiptir. Bu kavram, Türk ulusunun birleşip güçlenerek ideal bir devlet kurma isteğini ifade eder. Kızılma'nın tam kökeni belirsiz olsa da, bazı kaynaklar bu terimi Orta Asya Türk mitolojisinde geçen "Altınçığ"la ilişkilendirirler. Aynı zamanda Kızılma, Türk halk kültüründe sıkça yer alır ve Türk destanlarında, efsanelerinde ve halk masallarında önemli bir rol oynar. Bu kavramın Türk kültürü ve milliyetçiliği üzerindeki etkisi halen devam etmektedir.

"Kızılma, cihan hâkimiyeti ülküsüne bağlı olarak halk kitleleri ve askerler, aracılığıyla yayıldı. Osmanlılarla birlikte ortaya çıktı. Ayasofya'nın önünde dikili bir sütun üzerinde at üstünde bulunan Justinianus heykelinin elinde kızıl bir küre veya altından büyük bir elma vardı. İmparatorun dünyayı elinde tuttuğunu gösteren bu küre, cihan hâkimiyeti tilsimının yazılarını taşırdı. XIV. yy. da heykelin ve kürenin (Kızılma) düşmesi, birçok ülkelerin Türkler tarafından fethine ve imparatorluğun çöküşüne bir işaret sayıldı. Gerçekten dünya hâkimiyetini temsil eden bu heykelin Anadolu'yu gösterdiği; imparator Justinianus 'un "Beni yıkacak kimse, buradan gelecektir" dediği şeklinde bir rivayet vardır. Evliya Çelebi, Hz. Muhammed' in doğumunda Ayasofya'nın kubbesiyle birlikte Kızılma'nın da düştüğünü yazmıştır."¹

Türk milletlerinde "Kızıl" kelimesi mitolojik ve kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Özellikle Türk mitolojisinde, "Al Ruhı" ve "Al Ateş" olarak

¹ Banuççek Kırzioğlu, Kızılma'nın Türklük için Anlamı ve Cengiz Aytmatov'un Kızılma Hikâyesi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt 0, Sayı 7, Erzurum, 1997, s.89.

adlandırılan bir ateş tanrısı kültü bulunmaktadır. Kızıl, bu ateş tanrısının rengi olarak kabul edilir ve Türkler tarafından kutsal bir anlam taşır. Ayrıca, Türklerin bayraklarında Kızıl rengi kullanmaları da bu kültüyle bağlantılıdır. Tarihçi Bahaeddin Ögel'e göre, Al renginin bütün Türklerce mukaddes sayılmasının ve en eski devirlerden beri al bayrak kullanmalarının bu Al Ateş ve Al Tanrısı kültüyle ilgili bir an'âne olmasıdır" demektedir.²

Kızıl kelimesi ilk defa Bilge Tonyukuk adına dikilen anıtta kullanılmıştır ve burada "kızıl kanını töktü" ifadesiyle kanın rengini ifade etmek için kullanılmıştır. Türklerde "kızıl" kelimesi genellikle kırmızı rengi ifade eder. Örneğin XI. yüzyılda "kızılmengizlik" (kızıl benizli)³ olarak kullanılmıştır. Bayrak kelimesi ise Türkler tarafından IX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır ve bu bayrakların genellikle kızıl renkli kumaştan yapıldığı bilinmektedir. Kaşgarlı Mahmud'un "Ağdı kızıl bayrak - Toğdı kara toprak"⁴ beytinden kızıl bayrağın savaş bayrağı olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. "Kutadgu Bilig" adlı eserde de kızıl kelimesi zaman zaman hilekârlığı sembolize ettiği görülmektedir. Örneğin "Allçı bolsa kızıl tilküteg"⁵ ifadesinde uzun ve kötü dil kullanımı kastedilmektedir. Ayrıca, Kutadgu Bilig'de "Kızıl dil seni kısa yaşlı kılar"⁶ ifadesi de yer almaktadır.

Ömer Seyfettin'in tüm hikayelerinde dokuz kez "kızıl" kelimesi yer almaktadır. "Efruz Bey" adlı eserinde ise bu kelime yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin, "Ecdadı ihtimal ki... Hayır, ihtimal ki değil, kesinlikle "Kızıl Ahmetli"lerdi. "Prens Efruz dö Kızıl!.." dedi"⁷ gibi ifadeler yer almaktadır. Bu eserde anlatılan hikâyenin kahramanı olan Efruz Bey'in soyadı da "Kızıl" olarak belirtilmiştir.⁸ Eserlerinde sıklıkla tarihi ve toplumsal konuları ele alan Ömer Seyfettin'in, bu kelimeyi kullanarak geçmişe ve köklere vurgu yaptığı düşünülebilir.⁹ "Kırmızı" kelimesi 143 defa kullanılmıştır. Hikâyelerde genellikle kırmızı rengi veya sembolü ifade etmek için kullanılmaktadır. Örnek olarak; kırmızı bir sükunet, balıkların kırmızısı, kırmızı bir elma, küçük ve kırmızı dudaklar, kırmızı fesinizle, kırmızı fesi, kırmızı yüzü, kırmızı bir horoz, yuvarlak ve kırmızı gözleri, kırmızı feraceler, kırmızı kelebekler, kırmızı saçlı, ayrıca haritanın kırmızı ve ateş rengi gibi ifadeler yer almaktadır.

² Umud GÜNER, " Türk Kültüründe Sarı, Kırmızı ve Yeşil", Academia. Edu 2013, s.577.

³ Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lügat Türk, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2012. s.605.

⁴ Bahaddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş, cilt VI, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s.409.

⁵ Bahaddin Ögel Türk Mitolojisi 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s.192.

⁶ Bahaddin Ögel, a.g.e., s198.

⁷ Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri, (hızl. Nâzım Hikmet Polat). Efruz Bey, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011. s.3074.

⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., Efruz Bey 3074.

⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Efruz Bey s.3074.

“İçlerinden iri, kırmızı sakallı bir adam ilerledi.”¹⁰ “Yalnız ara sıra su içerdi. Abdestini tazelemeye kalktığı zamanlar dizleri çözülüyor, gözlerinde karanlık, kırmızı benekler uçuşuyordu.”¹¹ Başını arkaya çevirip yalın kılıç yahut elinde kemendiyle yağız bir ifrit görecek yerde, kırmızı esvaplı, şal kuşaklı, sırma büsküflü dört çavuş gördü.”¹² “Diz çöktü. Elinde tuttuğu kırmızı torbayı öptü.”¹³ “Sadrazamın sağındaki, deminden beri, bir mezar taşı gibi hareketsiz duran, kırmızı tuğlu kavuk, yerinden oynadı.”¹⁴ “İboş büyük kırmızı kuşağında meşin bir kese çekti.”¹⁵ “Valide-i Atik Bostanı’na bitişik, kırmızı aşı boyalı, tek katlı, yedi numaralı evde oturmuş”¹⁶ “Sahrayı kırmızı, sakın bir denize çevirdi”.¹⁷ “Kırmızı önlüklü, siyah başlıklı kadınlar, siyah aba esvaplı erkekler, çocuklar, eşya dolu arabaların yanında ineklerle, koyunlarla, keçilerle karmakarışık yürüyorlardı”.¹⁸ “Kocaman kırmızı yüzlü, kırmızı saçlı bir askerin açılmış kucağına düştü.”¹⁹ “Sonra kapıdan gözüktü. Ali’yi çağırdı. Ali içeri girince büyük bir masada koltuğa yaslanmış, beyaz kesik bıyıklı, kıpkırmızı yüzlü, ihtiyar bir adam gördü”²⁰ “Tercüman vasıtasıyla nasıl arkasından huzura gireceklerini, nasıl selâm vereceklerini, nasıl divan duracaklarını elçiyle “meşin kılıflı bir davul, kırmızı torbaya konmuş bir sancak, ağır bir topuz” taşıyan üç askere anlattı.”²¹

Ayrıca, Osman Gazi'nin savaşlarda kullandığı al renkli bayrağın, vefatından sonra eşyaları arasından birkaç tane çıktığı belirtilmektedir. “Kızıl” kelimesi ise VII. yüzyıldan bu yana renk, para birimi, hakan-gelin çadırı, savaş alameti, sancak ve bayraklarda sıkça kullanılmıştır. Türkler, kırmızı rengi büyük bir değer ve saygıyla anmışlardır. Bu, bir halk, ordu ve savaş geleneği haline gelmiş ve sembolleşmiştir. Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında, Türk toplumunda “kızıl” kelimesi bazen aşağılayıcı bir anlam taşısa da genellikle kıymetli kabul edilir. Yani “kızıl” kelimesi, renk olmaktan çok, Türk kültürünün ve inancının köşe taşlarından biri olarak yüzyıllardır varlığını sürdürmektedir.

Eski Türkçede "almılı" olarak kullanılan elma kelimesi, asıl anlamından uzaklaşarak Türk kültüründe kutsal bir değere sahip olmuştur. Elma, sadece bir

¹⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.279.

¹¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Teselli, s.298.

¹² Ömer Seyfettin, a.g.e., Teselli, s.318.

¹³ Ömer Seyfettin, a.g.e., Teselli, s.318.

¹⁴ Ömer Seyfettin, a.g.e., Pembe İncili Kaftan, s.234.

¹⁵ Ömer Seyfettin, a.g.e., Çakmak s.338.

¹⁶ Ömer Seyfettin, a.g.e., Mermer Tezgahtı, s.377.

¹⁷ Ömer Seyfettin, a.g.e., Büyücü, s. 436.

¹⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., Bir Çocuk Aleko, s. 86.

¹⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Bir Çocuk Aleko, s. 100.

²⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., Bir Çocuk Aleko, s. 101.

²¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Topuz, s. 496.

meyve adı olmanın ötesinde mistik bir yanı olduğu için değer verilen bir nesne haline gelmiştir. Bu kutsallığın yanı sıra, elmanın şifalı bir özelliği olduğu da kabul edilir. Bir hadise göre, “Elmaya devam ediniz, saçınızı ve başınızı parlatır, insanın bedenine güç verir ve kabirde şahitlik yapar.”²² Böylece, elma Türk kültüründe sadece bir meyve değil, aynı zamanda kutsal bir sembol olarak kabul edilir. İnsan sağlığına faydaları ve mistik güçleri ile öne çıkan bu meyve, Türk halkı arasında saygı gören ve değer verilen bir yere sahiptir.

Elma, Türk kültüründe neredeyse her yerde adı geçen önemli bir semboldür. Orta Asya’da “Almalık” adlı bir şehrin bulunması ve Alma-Ata gibi bir evliya makamının varlığı²³ bunun sadece birkaç örneğidir. Manas Destanı’nda ise Manas öldükten sonra karısı ve babası Kara-Han’ın ülkesine gitmek için Elmalı Dağı’na²⁴ ulaştıkları anlatılır.

Türk halk hikayelerinde ve masallarında sıkça kullanılan elma motifinin temelinde, soyun devamının sembolü olarak ve ilahi kudrete sahip bir meyve olarak yüzyıllar boyunca kabul edilmesi yatar. Kirdecî Ali’nin Destan-ı Ejderha isimli mesnevisinde de elmanın yaratılış fikri işlenir;

“Bir almadan yarattı Çalap bizi

Sana düzikıldı Hak Çalap cümlemizi²⁵”

Türk kültüründe elma, pek çok inanç ve geleneğe önemli bir yere sahiptir. Evlilik gibi hayatın önemli bir döneminde, elma bolluk ve bereketin sembolü olarak görülürken aynı zamanda gücü temsil eder. Örneğin, Erzurum’un İspir ilçesinde hala devam eden “elma vurma” geleneğinde, damadın gelinin kafasına vurduğu elma gücünün bir göstergesi olarak kabul edilir. Elmayı havada tutanın para koparması, damadın gösterdiği hünere karşılık istediği bir ödüldür.²⁶ Ayrıca, Türk kültüründe elmanın dil öğrenmede etkili olduğuna da inanılır. Örneğin, Sarı Saltuk’un Hz. Hızır’ın sunduğu elmayı yemesi, çeşitli kavimlerin dilini öğrenip ilim sahibi olmasına yol açar.

“Hızır aytdı: ‘Yâ Şerif, Hakk Ta’alâ sana ilmrûzî kıldı,’ diyüp heman Şerif’ün eline bir alma sundu Çünşerif anı yidi sıhhat buldı. Kudret-i Hakk ile ol taifenin halin ve dilin bilmeğe başladı.”²⁷

²² www.yasarkalafat.info/indec.php?IInevsdetails&v=1&id=208, 16,06,2019, 15.00

²³ Bahaddin Ögel, a.g.e., s. 474.

²⁴ Bahaddin Ögel, a.g.e., s. 336.

²⁵ Abdurrahman Güzel, Mustafa Tatçı, Hz. Ali ile İlgili Manzum Hikâye: Destan-ı Ejderha ve Hazret-i Ali’ye Atfedilen Bir Eser: Emsal-i Hazret-i Ali”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C:6 Sayı 1, Ankara, s. 67-86.

²⁶ Işıl Altun, Türk Kültüründe Elma, *Electronic Turkish Studies*, 3(5), 2008, s.10.

²⁷ Kemal Yüce, Saltuk - Nâme’de Tarihi, Dinî ve Efsanevi Unsurlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.98.

Elma, Türk kültüründe sadece evliliklerde ve dil öğrenmede kullanılmakla kalmaz, aynı zamanda pek çok âşıkın hayatında da önemli bir rol oynar. Örneğin Âşık Zülâli, Âşık Er Mustafa, Âşık Kul Sabri ve Âşık Ummanî gibi ünlü âşıklar, rüyalarında elma yiyerek bade içmişlerdir. Ayrıca Artvinli Âşık Kara'nın elma çekirdeği yiyerek âşıklığa başlaması da elmanın ilahi yönünü vurgulayan bir örnektir.²⁸

Elma, Türk kültür coğrafyasında birçok yerde adı geçen bir meyve olmuştur. Örneğin, Oğuz Destanı'nda Almalık şehri bahsedilir. Bu şehir, günümüzde Kazakistan'da Almatı'nın yakınında bulunan tarihi bir yerleşim yeridir ve tarihi dönemlerde "Üç Oklar"ın yaylaklarındandır.²⁹

2. Kızılma'nın Türk Kültüründeki Yeri ve Önemi

Kızılma, ilk kez Orta Asya Türkleri arasında ortaya çıkan ve Ergenekon Destanı'nda, Ergenekon'dan dışarı çıkma ve kaybedilmiş eski yurdu geri alma fikri ile ilişkilendirilen bir kavramdır. Türk kültüründe önemli bir sembol haline gelmiştir. Oğuzlar, Hazar Denizi'nin doğusundan Türkistan yöresinden geldiklerinde, Hazar Kağan'ın ipek çadırının üzerinde hâkimiyeti temsil eden Kızılma'yı ele geçirmeyi hedeflemişlerdir.³⁰

Türk kültüründe en yüksek değer olarak kabul edilen "Cihan hâkimiyeti" (Kızıl Elma), "Kutadgu Bilig" eserinde yansıtılmaktadır ve bu eserde Cihan hâkimiyetinin gerçekleşmesi için iki önemli şartın gerektiği belirtilmektedir. Bu şartlardan birincisi, güçlü bir hükümdarın merkezde bulunması ve ülkede dirlik ve düzenin sağlanmasıdır. Aşağıdaki beyitler, bu şartların önemini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır:

“98- Kimi elini uzatır tütsü tutar;

Kimi misk misk saçar, dünya güzel kokularla dolar.

99- Kimi doğudan binlerce armağan sunar;

Kimi batıdan hizmetine koşar.

101- Mutluluk hizmet için gelmiş kapıda durur;

Kapıda duran kulluk için durur.

102- Hakan'ın namı, şanı dünyaya yayıldı;

Onu göremeyen gözlerin uykusu kaçtı.

²⁸ <https://turkoloji.cu.edu.tr/ALK%20EDEBIYATI/26.php>,20.12.2022, 00.35

²⁹ Bahaddin Ögel , a.g.e, s.539.

³⁰ İsmet Çetin, Kızılma, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2011 s.110.

460- Dünya halkı bunu duyunca onu arzuladı

Ona yakınlık göstererek etrafına üşüştü, toplandı.

1886- Dünya halkı huzur ve mutluluk içinde rahata kavuştu;

Bütün halk hükümdara dua etti.

1887- Başka memleketlerin halkı da bunu işitti,

Ve onun yüzünü görmeyi arzu etti.

2076- Bütün dünya halkı ona kul olur; böyle beyler

5805- Hükümdar bugün huzur içinde tahtına çıksın;

Onun düşmanı uzaktan başını eğip yeri öpsün.”³¹

Yusuf Has Hacib, devlet başkanlığını bireyler üzerinde yüce bir konum olarak görür. Kağanı Tanrı'nın bir lütfü olarak değerlendirir. Yusuf Has Hacib, cihan hâkimiyetinin oluşması için yalnızca Kağanın varlığını yeterli olmadığını savunur. Bununla birlikte, Kağanın Tanrı tarafından kağanlık unvanıyla donatılması gerektiğini vurgular. Kağanlık unvanının Tanrı tarafından verilmesinin yanı sıra, Kağanın sahip olması gereken niteliklere de önem atfeder; gülyüzlü, alçakgönüllü ve iyi yürekli olması gerektiğini belirtir. Yusuf Has Hacib'in düşünceleri aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

“90- Tanrı verdi dilediğin bütün dilekleri

109- Ey devletli hükümdar, Tanrı sana mutluluk verdi

5901- Sen iyi ad dile, Tanrı sana mutluluk verdi

5947- Bu Beyler hâkimiyetlerini Tanrıdan alır.”³²

Bir diğer önemli nokta ise, Cihan hâkimiyeti için ülkede dirlik ve düzenin olması gerektiği konusudur. Bu hususa Kutadgu Bilig'deki beyitlerden örnekler vererek daha iyi açıklayabiliriz.

“1041- Memleketi düzenledi, idaresi düzeldi;

Hükümdarın mutluluğu günden güne arttı.

1042- Bir süre böyle huzur ve düzen içinde geçti;

Halkın ve memleketin her işi yoluna girdi.

³¹ Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, Çevirisi Reşit Rahmeti Arat, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2006, s.168.

³² Yusuf Has Hacib, a.g.e., s. 550.

1043- Memlekette yeni şehir ve kasabalar çoğaldı;

Hükümdarın hazinesi altın ve gümüş ile doldu.

1044- Hükümdar rahat etti ve huzura kavuştu;

Şöhreti ve nüfuzu dünyaya yayıldı.

3103- Hükümdarın devleti sayesinde dünya düzeldi;

Keserler kısa ve sevinçler uzun oldu.

3126- Dünya hâkimi ve bütün memleketleri

idaresi altına almış olan hakan ne der dinle.

5942- Halk huzura kavuştu, dünya düzene girdi...³³

Bu beyitlerde görüleceği üzere, cihan hâkimiyetinin gerçekleşmesi için öncelikle ülkedeki dirlik ve düzenin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ulusun ve ülkenin düzelmesiyle birlikte dünya devletlerinin ve uluslarının da düzeleceği ifade edilmektedir.

Yusuf Has Hacib burada Türk milletinin cihan hâkimiyeti düşüncesinin amacını da açık bir şekilde ortaya koymuştur. Türklerin hedefinin dünya barışını ve düzenini sağlamak olduğunu, birçok beyitte açıkça ifade etmiştir. Aşağıdaki beyitler örnek olarak sunulabilir:

93- Hakan tahta oturunca, dünya asayiş buldu; bundan dolayı dünya ona şahane hediyeler gönderdi.

103- Dünya asayişe kavuştu ve düzen kuruldu; o adını kanunla yüceltti.

1040- Halk kurtuldu, zahmet denen şey ortadan kalktı; kuzu ile kurt birlikte yaşamaya başladı.

1886- Dünya halkı huzur ve mutluluk içinde rahata kavuştu; bütün halk hükümdara dua etti.

3096- Bir süre böyle yaşadı ve böyle davrandı; kurt ile kuzu denk oldu.³⁴

Türk milletinin cihan hâkimiyeti hedefi, sadece toprak ve para kazanmak değildir. Kutadgu Bilig'de de belirtildiği gibi Türk cihan hâkimiyeti, dünya devletlerinin saygı duyması ve gücünü tanınması için kurulmalıdır. Bu amaca

---

³³ Yusuf Has Hacib, a.g.e., s. 545.

³⁴ Yusuf Has Hacib, a.g.e., s. 548.

uygun olarak, Türklerin güçlü bir liderlik göstererek dünya barışını ve düzenini sağlamak istedikleri vurgulanmaktadır.

Aşağıdaki beyitlerde Türk cihan hâkimiyetinin gerçek amacı açıkça ifade edilmektedir:

"Cihanda Türk adı ile tanınan kimse, Devleti ile ulu sıralara oturmuş, yaptığı işlerle dünya güneşini aydınlatmıştır."³⁵

Bu beyitte, Türklerin uluslararası düzeyde tanınmış bir güç haline gelerek yüce bir konuma sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Osmanlı padişahları tarafından da Kızıl Elma, hükümdarlık alameti olarak kabul edilmiştir. Osmanlı padişahları albümünde, (Bağdat Köşkü, nr.408, vr. 32a) Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan ve Çelebi Sultan Mehmet'ten I. Murad'a kadar sekiz padişahın elinde resmedilmiş olan elmalar bulunmaktadır. Fâtihten Sultan Mehmet, II. Bayezid ve II. Selim bu elmaları sol ellerinde tutarken diğerleri sağ ellerinde tutmaktadır. Yavuz Sultan Selim'in ise iki elinde iki elma vardır. Türk askerlerinin "Padişahım, biz senin uğruna ta Kafdağ'ının ötesine, Kızılelma'ya dek varırız" sözleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun ebedi saltanatının bütünlüğünü ifade etmektedir. Bu söz Fatih Sultan Mehmet devrinden III. Selim dönemine kadar kullanılmıştır.³⁶

Kızıl Elma ülküsünün Türk kültürüne nereden geldiği üzerine söz ettikten sonra Kızılelma'nın kaynağını manevi ve maddi olarak ikiye ayırabiliriz.

2.1.Manevi Kaynağı

Tarih boyunca Türkler, kendi kültür ve inançlarına bağlı olarak farklı felsefi görüşleri benimsemişlerdir. Bazı Türk toplulukları, Tanrı'nın dünya hâkimiyetini kendilerine verdiğiğine inanmışlardır. Bu inanç, Türk tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Örneğin, Bilge Kağan'ın "Tanrı irade ettiği için tahta oturdum; dört yandaki milletleri nizama soktum" sözleri, Türklerin Tanrı'nın iradesine bağlı olduklarını göstermektedir. Bu sözler, Türklerin liderliklerini Tanrı'nın bir lütfu olarak gördüklerini ve onun iradesine uygun şekilde hareket ettiklerini göstermektedir. Benzer şekilde, Köktürk Kitabeleri'nde yer alan "Ben Tanrı gibi gökte yaratılmış Türk Bilge Kağanıyım" ifadesi de Türklerin Tanrı'ya olan inancını yansıtmaktadır. Bu ifade Türklerin liderliklerinin Tanrı'nın bir armağanı olduğunu ve onun iradesine uygun hareket etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Oğuz Han'ın altı oğluyla dünyayı fethedip cihangir olmasının ardından: "Ey oğullarım! Çok savaştım; artık çok yaşlandım. Düşmanları ağlattım; dostları sevindirdim. Gök-Tanrı'ya borcumu ödedim" sözleriyle ifade etmesi, Türklerin

³⁵ Yusuf Has Hacib, a.g.e., s. 545.

³⁶ <http://www.diyadinnet.com/YararlıBilgiler/872&Bilgi=k%C4%B1z%C4%B1l-elma>, 10,06,2019, 12.00.

dünya hâkimiyetine inançlarının en büyük göstergelerinden biridir.³⁷ Eski Türk inancına göre, bütün Türk milletinin Tanrı tarafından dünya düzenini sağlamak için gönderildiğine inanılır. Bu inanca göre, Türklerin görevi dünya hâkimiyetini ele geçirmek değil, Tanrı'nın düzenini sağlamak ve insanlığa hizmet etmektir. Oğuz Han'ın sözleri, Türklerin zaferlerini Tanrı'ya bağladıklarını ve onun iradesi doğrultusunda hareket ettiklerini göstermektedir.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte de dünya hâkimiyeti inancı değişmediği ve Türk milletinin Tanrı tarafından dünya düzenini sağlamak için gönderildiği düşüncesi devam etmiştir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun ikinci Sultanı Alp Arslan'ın Malazgirt Savaşı'ndan önce yaptığı dua, bu inancın İslam inancıyla birleşmesini gösterir. Dua sırasında, Alp Arslan atından inip secdeye varır ve Allah'a tevekkül ederek, cihad için savaşmakta olduğunu söyler. Askerlerine Allah'ın tek sultan olduğunu ve emir ve kaderin O'nun elinde olduğunu hatırlattır. Bu olayda da, Türklerin dünya hâkimiyeti inancı, Tanrı'ya olan inançlarıyla birleşerek kendisini gösterir.

“26 Ağustos Cuma günü askerlerini toplayan Alparslan, atından inip secdeye vardı; “Ya Rabbi sana tevekkül ediyorum, azametinin karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda cihat ediyorum. Ya Rabbi niyetim halistir. Bana yardım et; sözlerimde hilaf varsa beni kahret!” diye dua etti. Sonra askerlerine dönerek; “Burada Allahüteâlâdan başka bir sultan yoktur, emir ve kader O'nun elindedir. Bu sebeple benimle birlikte cihat etmekte veya benden ayrılmakta serbestsiniz” dedi. Askerler coşarak hep bir ağızdan; “Asla emrinden ayrılmayacağız” karşılığını verdiler. Sonra hepsi ağlayarak helâlleştiler. Sultan, beyazlar giydi. Atının kuyruğunu bağlayıp, eline er silâhı olan gürzü alıp, şöyle hitap etti: “Askerlerim! Şehit olursam, bu beyaz elbise, kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Benden sonra oğlum Melik Şah'ı tahta çıkarınız ve ona bağlı kalınız. Zaferi kazanırsak, istikbal bizindir.”³⁸

İslamiyet öncesinde kahramanlara verilen "alp" unvanı, İslamiyet'in kabulünden sonra "eren" kelimesi ile birleşerek "alperen" şeklini almıştır. "Kızılma" ile alperenlik arasındaki sıkı bağ, Hz. İsmail kıssasında gözlemleyebiliriz:

“Yarattı vahdet ve kesreti, yargılar onları o,

Mücerret idi özü, adı Sabit idi ya

Arkada su var idi, Sabit taharet aldı;

³⁷ Hasan Köksal, Türk Kültüründe Vasiyet Geleneği, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, İzmir, 2000 s.289.

³⁸ <http://www.tarihportali.org/turkiye-tarihi-arastirmalar/1185-malazgirt-bizansin-turklere-boyun-egisi.html>, 20.12.2022, 01.00.

Su ile kızıl elma akıp gider idi ya”³⁹

Kızılelma ülküsü, Türklerin, Tanrı tarafından dünya düzenini sağlamak için yaratıldığına inandıkları Gök-Tanrı inancı ve İslamiyet sonrasındaki miraslarını içerir. Bu nedenle, Kızılelma ülküsünün manevi kaynağı, Türklerin kendilerine özgü inanç ve fikirlerinden kaynaklanır.

2.2. Maddi Kaynağı

Kızılelma ülküsünün maddi kaynağı incelenirken, Türklerin ilk ortaya çıkışından itibaren yaşam tarzları ve kültürleri göz önünde bulundurulmalıdır. Türkler, sadece kendilerine özgü bir kültür olan bozkır kültürüne mensup olup, M.Ö 1500-1700 yılları arasında Türkistan’da ortaya çıkmışlardır. Bu kültürde, sistemli bir besicilik ekonomisi, tek tanrı inancı, evrensel hukuk anlayışı, adil aile yapısı, tarihilik, alpılık gibi özellikler bulunmaktadır. Bozkır kültürü, göçebe kültürüyle karıştırılmamalıdır.⁴⁰

At ve demir, Türk maddi kültüründe büyük bir öneme sahiptir. Bozkır kültürünün en önemli özelliği, Türklerin atı ehlileştirerek savaşta kullanmalarıdır. At, Türkler için sadece maddi ve askeri gücün sembolü olmakla kalmaz, aynı zamanda edebiyat, sanat, adet ve geleneklerin oluşumunda da büyük rol oynamıştır.⁴¹ Türklerin ata verdiği önem, tarihin ilk zamanlarından günümüze kadar artarak devam etmiştir. Atın gökten indiğine inanıldığı, Köroğlu hikayesinde ölümsüzleştiği bilinmektedir. “At bir eş kurtarır, bir er memleket kurtarır” deyimini de atın önemini ifade vurgulamaktadır.

Savaşçı bir toplum olan Türkler, bunun gereği olarak seyyar evler, hastaneler, okullar, yaparak kolayca hareket etmeyi ve mekân değiştirmeyi kolaylaştırıyorlardı. Bütün bu medeni gelişmeler bozkır kültürünün devamı olan teşkilatçı ve göçebe sayılan, kendi içinde otoriter bir teşkilatlanma yapısı bulunan göçebe Türklerinin askeri, idari ve siyasi başarısıdır. Baktığımız zaman büyük Türk devletleri (Hunlar, Uygurlar, Hazarlar, Selçuklar ve Osmanlılar) yarı göçebe Türkler tarafından kurulmuştur. Böyle büyük devletlerin kurulması dünya hâkimiyeti fikrini her daim desteklemiştir. Hâkimiyet fikri kuruluşların en büyük düşüncesi olmuştur. Bu düşüncenin en iyi örneği Osmanlı devletinin kuruluşundaki hedefi olan gaza ve cihat kavramları etrafında fetihler gerçekleştirmiş olmasıdır.

³⁹ İsmail Çetin, a.g.e., s.108.

⁴⁰ İsmail Çetin, a.g.e., s.115.

⁴¹ Şükri Elçin, Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s.426-434.

Sonuç olarak; yaşam tarzları sonucu yöneldikleri "Kızılma" hedefine ulaşmak için Türkler yine kendi maddi kaynaklarını kültürleri ile birleştirerek bu hedefi daha ulaşılr kılmışlardır.

3. Osmanlı Devletinin Kuruluşundan Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşuna Kadar Türklerin İzedikleri Kızılma Politikası

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda büyük etkisi olan Şeyh Edebali, Osman Gazi'ye Selçuklu Devleti'nin sona erdiğini belirtir ve şu sözleri dile getirir:

"O'na sultânlık veren Allah bana hanlık verdi. Eğer mihneti şu sancak ise ben kendi sancağımı götürüp uğraştım. Eğer o, ben Âl-i Selçuk'um derse ben de Gök-Alp (Oğuz Han'ın oğlu) oğluyum".⁴²

Edebali bu sözü ile hâkimiyeti ele geçirmenin, hem Allah'ın takdiri olduğunu hem de Türklerde kabul gören kutsal hanedan soyuna dayandırıldığını hatırlatmıştır.

Osmanlı padişahlarının, Oğuz Han'ın neslinden geldiklerini belirterek, Tanrı'nın dünya düzenini kurmaları için kendilerini seçtiğine ve bu amaçla çalışmalarını gerektiğine inanıyorlardı.⁴³ Osmanlı Türk Devleti, bu düşünceler üzerine kuruldu ve "Kızılma" denilen büyük idealde açılım kazandı. Osmanlı devletinin kuruluşundaki kıtalar üzerindeki hâkimiyeti hiçbir zaman bireysel değil, ilahi bir emir ve inanç doğrultusunda gerçekleşmiştir. Kızılma mefkûresi, Osmanlı devletinin kurulmasıyla bir düzene girmiştir. Daha detaya incek olursak, Ertuğrul Gazi ile birlikte Kızılma ülküsü, batıya doğru ilerleme olarak görülmüştür. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden sonra Kızılma ülküsü, "Roma'nın alınması" olarak belirlenmiştir. Ancak Fatih Sultan Mehmet bu hedefe ulaşmamıştır. İstanbul'un fethiyle birlikte Kızılma ülküsü olgunlaşmıştır. Osmanlı devletinde, Kızılma mefkûresi kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar Anadolu ve Rumeli'de gövdesi ve ayakları, başı ise Bizans İmparatorluğu'nun elinde yani İstanbul'da bulunuyordu. İstanbul'un fethi, Osmanlı padişahlarının Türk cihan mefkûresine daha sıkı bir şekilde bağlanmalarını sağlamıştır. İstanbul'un alınması, Kızılma'nın ilk basamağı ve merkezi olarak kabul edilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı padişahları, Türk cihan hâkimiyetinin sembolü olan Kızılma'yı öncelikle Roma, daha sonra ise İtalya olarak görmüşlerdir. Yavuz Sultan Selim'in sekiz yıllık hükümdarlığı süresince tüm İslam dünyasını fethederek, hilafet bayrağı altında birleştirmiştir. İslam Birliğini sağladıktan sonra, Batı'ya yönelik seferlere çıkmıştır. Yavuz Sultan Selim'in amacı, en kısa sürede en geniş topraklara ulaşmak ve halifelığı ele geçirerek hem doğuda hem de batıda "Kızılma" idealiyle birleşmektir.

---

⁴² Osmân Turan, Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2003, s.253.

⁴³ İsmail Çetin, a.g.e., s.113.

Kanuni Sultan Süleyman, İslam ve Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Kızılelma idealini Viyana olarak belirlemiştir. Son nefesine kadar bu ideale olan inancını koruyarak "Kızılelma" hedefine en çok yaklaşan cihan padişahı olmuştur. Kanuni döneminde Kızılelma, Yeniçeriler arasında güncel bir ülkü olarak yaşatılmış ve hatta bir Ocak geleneği haline gelmiştir. II. Abdülhamid, 'Kızıl Sultan' iftiralari arasında, diplomasi dehasını kanıtlarcasına 33 yıl boyunca 'düvel-i Muazzama'ları (büyük devletleri) parmağının ucunda oynatırken, ecdadının Kızılelma ideali Kafkasya'dan Afrika'ya, Hindistan'dan Japonya'ya kadar genişlemekteydi. Hilâfetin dünya siyasetine etkisi, onun döneminde en üst seviyeye ulaşmıştır.⁴⁴

20. yüzyılın başlarında, vatansever fakat ehil olmayan ellerin yönettiği Osmanlı Devleti, Kızılelma ideali bir kenara bırakıp ayakta kalmak olarak belirlenmiştir. Sevr Antlaşması'ndan sonra Türkiye, parçalanma ve yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmış ve bağımsızlık mücadelesi vermekten başka seçeneği kalmamıştır. Tam bağımsız bir Milli Devlet olan "İstiklâl-i Tâmmе"nin kurulması gerekiyordu.

Sonuç olarak, Kızılelma kavramı daha çok soyut anlam içermektedir. Türk milletinde Kızılelma hedefi her dönemde değişiklik göstermiştir. Örneğin, Osmanlı devletinin kurulma döneminde ilk Kızılelma hedefi, Anadolu'da beylikler dönemine son vererek Türk birliğini sağlamaktı. Daha sonra Kızılelma İstanbul olarak belirlenirken, yükselme döneminde Roma ve İtalya gibi hedefler önem kazanmıştır. Duraklama döneminde ise toprakları elinde tutma üzerinde durulmuştur. Günümüzde ise Türkiye Cumhuriyeti devletinin bulunduğu coğrafyada liderlik rolü üstlenmesi hedeflenmektedir. Bu kadar değişkenlik gösteren bir kavram için "soyut" kelimesini kullanmak doğru olabilir.

4. Anthony D. Smith'in Harita Kavramının Ömer Seyfettin'in Hikayeleri İle Benzerlikleri

Ömer Seyfettin'in hikayelerinde sıkça karşımıza çıkan "Kızılelma" kavramı ile Anthony D. Smith'in "Harita Kavramı" arasında dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır. Her iki kavram da insanların hayallerini, hedeflerini ve arzularını temsil eden sembolik anlamlar taşımaktadır.

Ömer Seyfettin'in hikayelerinde "Kızılelma", Türk milletinin hayalini kurduğu ideal bir yer olarak tasvir edilir. Kızılelma, kusursuz bir toplum ve mutlu bir gelecek vaat eden bir yerdir. Ömer Seyfettin'in hikayelerindeki karakterler, Kızılelma'yı bulmak veya ulaşmak için çeşitli maceralara atılırlar. Kızılelma, genellikle bir yolculuğun sonunda bulunabilecek bir hedef olarak sunulur.

⁴⁴ Hasan Celâl Güzel, Kızıl Elma'daki Değişimler, 2. Cilt, Sayı 102-104, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara s.27.

Anthony D. Smith'in "Harita Kavramı" ise toplumların ve milletlerin kimlik oluşumunda önemli bir rol oynar. Harita, bir milletin coğrafi sınırlarını ve kendi benliklerini tanımlamak için kullandığı sembolik bir araçtır. Harita, bir milletin tarihi, kültürü ve değerlerini temsil eder. Bu kavram, milletin kimlik bilincinin oluşmasında ve birlik duygusunun güçlenmesinde etkili olabilir.⁴⁵

Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki Kızılma kavramı ile Anthony D. Smith'in Harita Kavramı arasındaki benzerlikler şunlardır:

1. Sembolik Anlam: Her iki kavram da sembolik ve soyut anlamlar taşır. Kızılma, Türk milletinin ideallerini ve umutlarını simgelerken, Harita da bir milletin kimlik oluşumunu ve sınırlarını temsil eder.
2. Hedef ve Arzu: Hem Kızılma hem de Harita, insanların ulaşmak istedikleri bir hedefi veya arzuyu temsil eder. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki karakterler, Kızılma'yı bulmak veya ulaşmak için çaba gösterirken, toplumlar da haritalarıyla kimliklerini ve hedeflerini belirler.
3. Toplumsal İnşa: Hem Kızılma hem de Harita, bir toplumun veya milletin inşa ettiği bir kavramdır. Kızılma, Türk milletinin ortak bir hayalidir ve toplumsal bir amaç olarak kabul edilirken, Harita da bir milletin coğrafi sınırlarını ve kimliğini temsil eder.

Burada Anthony D. Smith'in "Milli Kimlik" yapıtındaki Harita kavramından yola çıkarak Ömer Seyfettin'in "Başını Vermeyen Şehit", "Ferman", "Büyücü", "Teke Tek", "Kütük", "Vire", "Hürriyet Bayrakları", "Mehdi", "Beyaz Lale", "Çanakale'den Sonra", "Tese, "Kaç Yerinden?", "Boykotaj Düşmanı" adlı öykülerinde Kızılma kavramını inceleyeceğiz.

Smith'e göre milletler haritayla kendi ayırt edici kültürel miras ve tahayyülün yeniden doğuşunu sağlayıp sürdürebilecek bilişsel bir temel ve ahlâkî bir hedefle mücehhez kılınabilirdi. Smith'in düşüncesine göre bir devletin harita oluşturabilmesi için geçmiş bir tarihe sahip olması gerektiğini ifade eder. Osmanlı devleti kuruluşundan önce ataları olan Mete, Atilla, Bilge Kağan, Oğuz Kağan, Sultan Alparslan gibi birçok Türk büyüğünün "Kut" ve "Cihan Hâkimiyeti" olması Smith'in harita kavramı ile örtüşmektedir. Milli Kimlik'te şöyle ifade eder:

"Batılı moderniteyi ve onun bütün eserlerini özümlemeye yönelik mesihçi bir arzu ("özümleme" ya da "modernizm"); ve geleneğin unsurlarını Batılı modernitenin özellikleriyle sentezlemeye ve eskinin kolektif altın çağını örnek alan saf ve bozulmamış bir cemaati canlandırmaya yönelik daha savunmacı bir çaba (ya da "reformist yeniden uyanışçılık") şeklinde muhtelif anlam haritaları ortaya çıkar. Bu anlam haritaları milletlerin oluşumuna giden

⁴⁵ Anthony D. Smith, Milli Kimlik, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015. s.105-106.

yolun yatay güzergâhına da denk düşmekle birlikte esas olarak demotik dikey topluluklar arasında daha sık ve yoğun olarak görülmektedir. Bunlar, zengin etno tarihleri olan yani iyi belgelenmiş ve tafsilatlı tarihe sahip topluluklara özgüdürler.”⁴⁶

Ömer Seyfettin'in "Ashab-ı Kehfimiz" adlı eserinde, milletlerin kökenlerini ve tarihlerini bilmelerinin önemine vurgu yapar. Eserde, insanların nerede yaşarlarsa yaşasınlar, köklerinden kopmamaları gerektiği belirtilir. Milletlerin geçmiş tarihleri ve kültürleri, onların kimliklerinin temelini oluşturur ve bu kimlik, zamanla evrim geçirerek bugüne kadar gelir. Ömer Seyfettin'in bu fikri, Anthony D. Smith'in "Milli Kimlik" çalışmasında da yer alır. Smith'e göre, bir milletin tarihine ve kültürüne sahip olması, kendilerini diğer milletlerden ayırt etmelerini sağlayan önemli bir unsurdur.

"Avusturya'da yaşayan Almanlara 'Habsburg milleti, Avusturya milleti' denemezdi. Alman nereli olursa olsun her yerde Almandı. Türkçe konuşan bizler de beş bin senelik bir tarihin, hatta pek eski bir esatirin sahibi olan bir millettik. Osmanlı devletinin memleketinde, kafkasya'da, Azerbaycan'da, Türkistan'da, Buhara'da, Kaşgar'da hasılı nerede yaşarsak yaşayalım yine halis muhlis Türktük..."⁴⁷

Bir millete ait olan toplum farklı medeniyetlerde yaşasa bile milli kimliğini kaybetmediği sürece kendine ait bir kimliği vardır. Smith'e göre bir milletin kendi haritasını belirlemesi bir toplumun sadece üst kesimini değil halkında kamçılanması gerektiğini söyler. Toplumların daha ileri gitmesi için önemli olduğunu ve bunu yaparken de yüzünü geçmişe dönmesi gerektiğini ifade eder:

"Bunlar, sadece emperyal ya da sömürgeci güç ile onun yerli üst sınıflardaki müttefiklerinin değil aynı zamanda değerleri ve önderlikleri, topluluğa dair entellektüellerin ortaya attığı yeni tanımlarla tehlikeye düşmüş olan geleneğin bekçilerinin de sert muhalefetiyle karşılaşacak olan çetin işlerdir. Bu işlerin kotarılması, entelijensiyanın antika merakının tatmin edileceği basit bir kazı alanı değildi; halkın duygu ve geleneklerinden çıkartılabilecek yaşayan bir geçmişe yüzünü dönmesine bağlıydı."⁴⁸

Ömer Seyfettin "Primo Türk Çocuğu" adlı hikâyesinde geçmişinde güçlü bir tarihe sahip olduğumuz için tekrar eski gücümüzü alacağına dair inancı tamdır:

"Birkaç asır evvel Avrupa'yı terbiye eden bu nesle, Osmanlı Türklerine şimdi umumu birden bütün Avrupalılar saldırıyorlar, mahvetmek için uğraşıyorlardı. Fakat muvaffak olamıyorlardı. Şimdi de hepsi onları Afrika'daki müstemlekelerinden çıkarmak istiyorlardı ama çıkaramayacaklardı. Türklerin ne kadar kuvvetli olduklarını, ne kadar

⁴⁶ Anthony D. Smith, a.g.e., s.105-106.

⁴⁷ Ömer Seyfettin, Ashab-ı Kehfimiz Cilt 3, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999, s. 111.

⁴⁸ Anthony D Smith, a.g.e., s.107.

mağlup olunmaz bir kuvvet olduklarını tekrar anlayacaklar ve düşünmeye başlayacaklardı.”⁴⁹

Ömer Seyfettin *Primo Türk Çocuğu* adlı hikâyesinin başında “Yeni Lisan İle” “Vatan; ne Türkiye'dir Türklere ne Türkistan, vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...”⁵⁰ bu cümleye yer vermesi Türklük ve Turancılık idealinin özünü ifade etmektedir. Bu öykü Trablusgarp'ın ele geçirilmesi üzerine Selanik'te yapılan protesto gösterileri sırasında alınan notlara dayandırılmıştır. İtalya'nın Trablusgarp'a beklenmeyen saldırısı ve Trablusgarp'ı ele geçirmesine karşı halkın gösterdiği tepki ve olayların uyandırdığı acıların gazetelere yansması, acılı günlerin sıkıntılarını yaşayan, önce asker sonra da ülkücü bir sanat adamı olan Ömer Seyfettin'i etkileyerek *Primo Türk Çocuğu* adlı roman taslağını hazırlamasına yol açar.

Smith, haritaların bir millet için çift yönlü bir işlevi olduğunu ifade eder. İlk olarak, diğer milletler içindeki konumunu gösterirler. İkincisi, yeni neslin milli karakterini ifade eder ve kendi ayırt edici mirasını oluşturarak devam ettirirler:

“Haritalar'ını, tarihini, yazgısını ve milletler arasındaki yerini veren, öteki yeniden doğmakta olan topluluğa yeni neslin milli karakteri ifade ettiği farz olunan kamu değerlerine özenmelerini sağlayabilecek "törelliği" kazandıran iki yönlü bir strateji demektir. Yeni millet bu yollarla kendi ayırt edici kültürel miras ve tahayyülün yeniden doğuşunu sağlayıp sürdürebilecek bilişsel bir temel ve ahlâkî bir hedefle mücehhez kılınabilirdi.”⁵¹

Smith, haritaların oluşturulmasında mitlerin etkin rol oynadığını ifade eder.

“Şimdiki kuşaklar için haritalar ve törellikler oluşturmanın öteki yolu da tarihten ve özellikle de altın çağlar mitini kullanmaktan geçiyordu. Milliyetçi eğitmen-entellektüellerin hedefleri akademik değil toplumsal ve siyasiydi; halkı saflaştırmayı ve etkin hale getirmeyi amaçlamaktaydılar. Bunu yapmak için topluluğun şanlı geçmişine dair parlak yeniden canlandırmalar yaratmak gibi etnik geçmişten kaynaklanan törel numunelere ihtiyaç vardır.”⁵²

Türkçülük akımı ise milliyetçilik unsurlarını harekete geçirerek toplumu örgütlemeyi hedeflemiştir.

“Ey, genç muharir! Gel, sen bir kahraman ol! Nefsini düşünme, boş gururu, menfaatperverliği, bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini

---

⁴⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., *Primo Türk Çocuğu* s.238.

⁵⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., *Primo Türk Çocuğu* s.100.

⁵¹ Anthony D Smith, a.g.e., s.107.

⁵² Anthony D. Smith, a.g.e., s.109.

bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış. Dost sandığı, bağına bastığı gizli düşmanları bütün servetini bütün saadetini yağma etmiş!senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir ...Ona ilim, servet, saat, duygu, ideal ver !..”⁵³

Smith yeni bir milli kimlik inşasında devletlerin jeopolitik haritanın yeniden çizilmesi gerektiğini ifade eder. Türk tarihi boyunca milli kimliğimizin yeniden düzenlenmesi ve siyasi rejimlerin değiştirilmesi sonucuna harita (Kızılelma) değişmiştir.

“Bu, bir millî kimlik imalatının aynı zamanda jeopolitik bir haritanın yeniden çizilmesi veya siyasî rejim ile devletlerin bileşiminin değiştirilmesi gereği gibi, siyasî doğurguları olan siyasî bir eylem anlamına geldiği için önemlidir.”⁵⁴

Smith, yeni toplumların, kültürel bakımdan farklı etnik milletlerden oluşmasından dolayı bu toplumlar yeni bir birey yaratma eğiliminde olduğu için dağınık halde bulunan toplumları bir arada tutmak için bilişsel bir çerçeve, bir harita ortaya çıkardığını söyler. Bu sözler Osmanlı devleti ile bire bir örtüşmektedir. Osmanlı devleti de birçok etnik gruplardan oluşmasından dolayı geçmişine dönerek bir harita oluşturmuştur.

Ömer Seyfettin’in “Hürriyet Bayrakları” adlı hikâyesinde Osmanlı İmparatorluğu içindeki kavimlerin bir arada olduğunu ifade eder. Hürriyet Bayrakları’nda kutlanan On Temmuz dolayısıyla yapılan nümâyîşi anlattıktan sonra yazar Razlık'a giderken, yolda beraberinde mülazımla tartıştıkları Osmanlılık konusundan uzun uzadıya bahseder. Mülazım, imparatorluğu teşkil eden bütün kavimlerin bir arada olduğunu ifade etmektedir.

“Bir millet, Osmanlı milleti saymaktadır. Bir cinsten olmayan şeyler cemedilemez düsturunu milletlerin varlıklarına da teşmil ederek birbirinden tarihleri, aneleri, meyilleri müesseseleri, lisanları ve mefkûreleri aynı milletleri cemedip hepsinden bir millet yapmak da o kadar imkânsızdır. İtirazına kızar. Rumların, Bulgarların, Sırların, bütün o eski esirlerimiz olan bugünkü uyanık milletlerin Türklere intikam almak ve kendi öz kardeşleriyle, Balkan hükümetleriyle birleşmekten daha tabii daha makul daha mantıklı daha haklı mefkûreleri olmayacağını anlattım. Fakat mülazım bunlara inanmadığı gibi, ilerideki bir köyde görülen "kırmızı kırmızı hürriyet bayraklarını" göstererek Osmanlılığın o sarp köyde bile nasıl gerçek olduğunu tekrarlar. Mülazım Bulgarları "en sadık Osmanlılar" saymaktadır ve onların komitacılarla hiç münasebetleri olmadığını söyler.”⁵⁵

⁵³ Ömer Seyfettin, a.g.e., *Hürriyet Gecesi*, s.75.

⁵⁴ Anthony D. Smith, a.g.e., s.158.

⁵⁵ Ömer Seyfettin, a.g.e., s.1082.

Smith, Haritaları milletlerin oluşumuna giden yolun yatay güzergâhına da denk düşmekle birlikte esas olarak demotik dikey topluluklar arasında daha sık ve yoğun olarak görüldüğünü ifade eder. Bunlar, zengin etnotarihleri olan yani iyi belgelenmiş ve tafsilatlı tarihe sahip topluluklara özgür.⁵⁶ olduğunu söyler. Osmanlı devleti tam olarak bu tanıma uymaktadır. Devletin yazılı belgeleri 724'lere kadar dayanmaktadır ve bu belgelerin hemen hemen hepsi korunmuştur.

Smith, dağınık halde bulunan milletlerin emelleri için bilişsel bir çerçeve, bir harita oluşturması gerektiğini ifade eder. Osmanlı devleti Mete Handan itibaren hep geniş hayalleri olan ve bu hayalleri gerçekleştirmek için hep bir haritası olduğunu görüyoruz.

5. Ömer Seyfettin'in Türk Hikâyeciliğindeki Yeri ve Hikâyelerindeki Harita (Kızılma)

Ömer Seyfettin, 1884 yılında doğan ve 1920'de hayatını kaybeden bir Türk milliyetçisi ve yazar olarak bilinmektedir. Türk edebiyatı tarihinde özellikle hikayeleriyle tanınan bir sanatçı olan Seyfettin, Türk milliyetçiliğine sıkı sıkıya bağlı bir düşünce yapısına sahipti ve bu ülküsü hikayelerinde açıkça kendini gösterir. Özgün üslubu ve sade dili sayesinde Türkçeyi en güzel şekilde kullanan yazarlar arasında yer alır. Ömer Seyfettin, olaylara odaklanan bir hikayeci ve çözümlemelerden ziyade olayların anlatımına önem verirdi.

Hikayelerinde küçük bir olay bile büyük bir anlam taşıyabilir. Çünkü onun amacı duygu coşkunu belirtmek değil, Türk milliyetçiliği ideallerini anlatmaktır.

Ömer Seyfettin, sadece bir edebiyatçı ya da sanat adamı olarak değil, aynı zamanda bir mefkûre⁵⁷ ve dava insanı olarak da düşünülmelidir. Kendisi, ülküsü ve doğru bildiği gerçeklerin yayılması için kalemini kullanmıştır. Çünkü milletin ülküleri yıkıldıkça, o milletin dağılması ve parçalanması kaçınılmaz hale gelir. Ömer Seyfettin, Türklük mefkûresinin umumi hayatı kuvvetlendirmek, dünyadaki galipleri üstüne çıkarmak ve ona yıkılmaz bir istikbal hazırlamak olduğunu belirtir. Bu mefkûre binlerce yıldan beri yaşadığı için, milletler mücadelesinde en önemli unsurlardan biridir.

Yazarın düşüncesine göre, bir ulusu ayakta ve bir arada tutan kutsal bir hedefe, yani bir ülkeye bağlanmaktadır. Bir ulusun ülküsü olmaması demek, onun artık varlığını hissetmediği ve ulusun geleceği için fedakarlık yapmaya hazır olmadığı anlamına gelir. Ömer Seyfettin'in ülküsü ise Türk milliyetçiliği ve Türkçülüktür. Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan kötü gidişat, Trablusgarp ve Bingazi'nin kaybedilmesi, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'nın

---

⁵⁶ Anthony D. Smith, a.g.e., s.105-106.

⁵⁷ IX. Yüzyılda Türk şaheserlerinden Divan-ı Lügat' it Türk'te "ülkü" olarak geçmektedir

yenilgileri ve Mondros Antlaşması'nın ağır koşullarıyla birlikte yurt üzerine bir kara bulut gibi çökmüştür. Bu durumun sonucunda, Osmanlı'nın son dönemlerinde birçok yazar, şair ve düşünür tarafından işlenen ve tarihimizde unutulmaya yüz tutmuş olan Kızılelma düşüncesi yeniden önem kazanmıştır.

Ömer Seyfettin, Kızılelma düşüncesini hikayelerinde yansıtmakla, umutsuz ve karamsar bir dönemde ulusa umut ve güven aşılamayı hedeflemiştir. Bu düşünceye bağlılık, yazarın milliyetçi duruşunun bir yansımasıdır. Kendisi mefküreyi şöyle izah etmiştir:

“Büyük milletler gibi terakki etmek kan ve din kardeşliğimizi sırasıyla esirlikten kurtarmak Türk namını tarihte tekrar parlatıp Türklükle beraber Müslümanlığı da eski ehemmiyetini verdirmeektir. Türklerin mefküresini ise “Asya’da birbirine bitişik olarak yayılmış olan Türk illerini Osmanlı bayrağının gölgesinde toplayarak büyük ve kuvvetli bir ‘İLHANLIK’ teşkil etmeektir.”⁵⁸

Ömer Seyfettin, 'in “Başını Vermeyen Şehit”, “Ferman”, “Büyücü”, “Teke Tek”, “Kütük”, “Vire”, “Hürriyet Bayrakları”, “Mehdi”, “Beyaz Lale”, “Çanakkale’den Sonra”, “Tese, “Kaç Yerinden?”, “Boykotaj Düşmanı” adlı öykülerinde Kızılelma ruhunun bazen açık bir şekilde bazen de gizli olarak anlatıldığı görülmektedir. “Kızılelma düşüncesinin hikayelerde geçtiği yerler aşağıda verilmiştir.

5.1. Başını Vermeyen Şehit

Başını Vermeyen Şehit adlı hikayede “Kızılelma ruhunu fethedilecek yer olarak tasvir eden yazarımız Kızılelma yolunda birçok yerin fethedildiği sadece Sigetvar’ın kaldığı ifade eder.

“Bunların hepsi Türklerin elindeydi. Yalnız şu Sigetvar... yıkılmaz bir ölüm seddi hâlinde “Kızılelma” yolunu kapatıyordu. Sanki bu uğursuz kargalar hep onda, mazgallarından taşıyor, anlaşılmaz bir lisanın çirkin küfürlerine benzeyen sesleriyle her tarafı gürültüye boğuyorlardı. Kuru Kadı içini çekti.”⁵⁹

5.2. Ferman

“Sanki bir tufandı. Gök delinmiş gibi fasılasız yağmurlar yağıyor ve bütün ordu Semlin’e doğru sel, çamur, sis ve bora içinde ilerliyordu. İhtiyar padişah hastaydı. Fakat ayaklarındaki nakris sızılarını duymuyor, Kurban Bayramı namazını Semlin’de kılmayı düşünüyordu. Artık eskisi gibi ata binemiyor, hatta vezirleriyle istişare için bile gerdünesinden çıkamıyordu.”⁶⁰

⁵⁸ Ömer Seyfettin, *Türklük Ülküsü*, Toker Yayınları, İstanbul, 2014, s.35.- s.79.

⁵⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., *Başını Vermeyen Şehit*, s. 396.

⁶⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., *Ferman*, s.121.

Burada padişah hasta olmasına rağmen durmadan ilerlemesi Kızılma ruhuna ne kadar bağlı olduklarını bize gösterir.

5.3. Büyücü

Türklerin, İslamiyet'in kurtarıcısı olduğunu ve Kızılma ruhunun İslamiyet ile bütünleştiğini görüyoruz.

"Yayından çıkmış bir alev ok şiddetiyle yabancı Avrupalıların haksız yere benimsedikleri kasabalar üzerine atılıyor, mühiş matkaplarıyla deldiği kaleleri hemen zapt ediyordu. Kurtularak Sur Kalesine kapağı atan Hak düşmanı mutaassıpların adedi Avrupa'dan gelen imdatlarla çoğalıyor, çoğalıyor, milyonlara varıyordu. Ama artık İslâm'ın yüzü gülmüştü.

Yıllarca süren zulümlerin intikamı alınacaktı. Şam her gün yeni bir fetih haberiyle seviniyor, camiler şenleniyor, Allah'a şükretmeye koşan halkı mabetler almıyordu. O vakit bu şehir, fasıllı fakat mütarekesiz din muharebeleri yüzünden âdetâ bir Türk ordugâhına dönmüştü. Sıkışan halifelerin, ürkmüş emirlerin seyrek saflarını doldurmak için Turan'dan taşan "bahadırlar tufanı" sanki burada birikmiş, sakin olmuştu. Doğu tarafında kocaman bir Türk Mahallesi vardı."⁶¹

Aşağıdaki alıntıda, ordunun Kızılma ruhunu derinden hissettiğini görüyoruz. Komutan ordunun başında olmamasına rağmen bir kış boyunca askerlerin savaşması bir mefkûre uğruna olabileceğini gösterir.

"Büyük Selâhattin kendisinden aman dileyen Kudüs'ü aldıktan sonra hiç durmamıştı. Şam'da "Biraz dinlenelim!" istirhamında bulunan askerine "Ömür kısadır. Ecelden emin değiliz!" cevabını verdi. Yayından çıkmış bir alev ok şiddetiyle yabancı Avrupalıların haksız yere benimsedikleri kasabalar üzerine atılıyor, mühiş matkaplarıyla deldiği kaleleri hemen zapt ediyordu."⁶²

Selâhattin Akkâ'daki askerine "Ben hastalandım. İyi olmak için buradan uzaklaşmaya mecburum. Siz sebat ediniz. Korkmayınız. Yine geleceğim!" haberini gönderdi. Dünyayı titreten bu kahraman sedye içinde kıvrana kıvrana Harube'ye gitti. Meydanı boş bulan mutaassıp salıpcılar Akkâ'yı bütün kuvvetleriyle karadan denizden sardılar. Bütün kış muharebe ile geçti."⁶³

5.4.Teke Tek...

"Genç, cesur, kahraman voyvodalar şaşılar. Bunlar tam harp adamlarıydı. Yalnız aldıkları emirle yapacakları şeyi bilirlerdi. Sanatları içinde o kadar

---

⁶¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Büyücü, s.435.

⁶² Ömer Seyfettin, a.g.e., Büyücü, s.435.

⁶³ Ömer Seyfettin, a.g.e., Büyücü, s.435.

kaybolmuşlardı ki... vakayie hiç ehemmiyet vermezlerdi. Uzak yakın tarihini değil, hatta vaktiyle kendilerinin yaptığı şeyleri bile bilmezler, vurdukları kasabaların, yağma ettikleri şehirlerin isimlerini unutulardı. Unutmadıkları şey istikbale aitti: “Kızılelma”ya gidilecekti. Bu hücumlar, bu akınlar, bu muhasaralar hep oraya yol açmak içindi. Orası dünya üzerinde bir cennet! Bütün dünyanın zaferi, şanı, saadeti, ganimeti orada idi. İhtiyar zabıt pos bıyıklarına baktı.⁶⁴

Askerlerin çocukluğundan itibaren Kızılelma ruhu ile yaşadıklarını ve bu ruh ile savaştıklarını görüyoruz.

5.6. Kütük

“Kumandanın, “bizim kale” dediği henüz çırpınan bayrağına hasretle baktığı Şalgo Burcu idi. Fakat o burasını birkaç gün içinde zapt edeceğini iyice biliyordu. Daha birkaç hafta evvel Boza Kulesinde hücumlarına karşı durmak isteyen Andrenaki, Mihal Tersi, Etyen Soşay, nasıl kendisine kuleyi teslim etmişler; nasıl kahramanlığını, cesaretini alkışlayarak, lütfuna teşekkürler ederek çekilip gitmişlerdi...”⁶⁵

“Birkaç güne kadar burası da alınınca Holloko, Boyak, Şağ, Keyarmat kaleleri kalıyordu.

Ama Allah kerimdi...”⁶⁶

“Hepsinin zaptı belki bir ay sürmez” diye mırıldandı. Kethüda kumandanının ne düşündüğünden haberi yoktu. Anlamadı. Sordu: “Bu kalenin zaptı mı beyim?”

“Hayır, canım... Bu birkaç günlük iş! Hele hava biraz kapansın... Fulek’e kadar dört beş kale var... Onların hepsini diyorum.”

“Bir ayda dört beş kale... Bu güç beyim.”⁶⁷

Bu durum, Osmanlı komutanın kararlılığını ve Kızılelma düşüncesine olan hedeflerini göstermektedir. Komutan, ne kadar ileri gidebileceğini ve bu büyük hedeflerin gerçekleşme olasılığını düşünmektedir. Ancak, gücüne olan inancını koruyarak, Allah'ın yardımının da olduğuna inanır ve bu zaferlerin kısa sürede gerçekleşebileceğine olan inancını ifade eder.

5.7. Vire

“İki senedir Goça taraflarını alan, talan eden on altı bin kişilik Türk ordusundan şimdi bu kalede yadigâr gibi yüz elli asker kalmıştı. Onlar da işte

⁶⁴ Ömer Seyfettin, a.g.e., Teke Tek, s.457.

⁶⁵ Ömer Seyfettin, a.g.e., Kütük, s.236.

⁶⁶ Ömer Seyfettin, a.g.e., Kütük, s.236.

⁶⁷ Ömer Seyfettin, a.g.e., Kütük, s.237.

iki yazdır padişahın gelmesini bekliyorlardı. Mutlaka alınacak olan Kızılelma'nın yolu buradandı.⁶⁸

Sipahi Mahmut tekrar sordu: "Erzak bitince ne yapacağız?"

"Allah kerim..."

"Ama kışın akın güç olur, beyim."

"Allah kerim..."

"Nasıl?"

"Meselâ bakarsın ki ganimet ayağımıza gelir."

"Ya ganimet gelmeden bir muhasaraya uğrarsak?"

"Yine Allah kerim..."

"..."⁶⁹

Barhan Bey, gülümseyerek, bedenlere çıkan taş merdivene doğru yürüdü. Biliyordu ki Türk askeri çok itaatlidir. Kumandanları ne söylerse hemen yaparlar. Fakat yalnız bir emre karşı itaat göstermezler. O da "teslim emri"dir.⁷⁰

Burada askerlerin Kızılelma ruhuna ne kadar inandığını görebilmekteyiz. Binlerce askerin aynı yerde durması ve padişahı senelerce beklemesi bir hedef uğruna olduğunu gözlemliyoruz.

"Uzun süredir gelmeyen orduya rağmen askerlerin harita için ne kadar inançlı oldukları gözlemleniyor. Bir ay geçmeden rehin asilzadelerle şövalyeleri kurtarmak için Prens Petonleç'in gönderdiği büyük erzak kervanı kalenin önüne yıkıldı. Dolu çuvallar, şişkin kazeviler, ağır tulumlar birer birer içeri taşınıyordu."⁷¹

Burada Ömer Seyfettin'in Kızılelma ruhu ile Anthony D. Smith'in harita kavramı örtüşmektedir.

"İç eyaletlerden çok uzaklardaki bu garip kalecik, mutlaka "Kızılelma"yı alacak olan büyük ordunun gelmesini, artık birkaç yıl daha rahat rahat bekleyebilecekti!"⁷²

---

⁶⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.276.

⁶⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.276.

⁷⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.277.

⁷¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.278.

⁷² Ömer Seyfettin, a.g.e., Vire, s.278.

Bu cümlede Ömer Seyfettin'in Kızılalma ruhunun belli bir zamanı olmadığını açık bir şekilde görüyoruz.

5.8. Hürriyet Bayrakları

Yazarımız Kızılalma ruhunun tek bir milletin bütünleşmesi ile olabileceğini ifade eder.

Bayrağın etrafında birçok sarıklı kafalar, büyük ve garip dev papatyaları gibi dalgalanıyor, arkadan hâkî esvaplı, ikişer olmuş rüştiye çocukları bağrıışarak kaynaşıyorlardı. Tutturdıkları:

Arş ileri, arş ileri!

Alalım düşmandan eski yerleri...

“Demek On Temmuz’a bu kadar ehemmiyet veriyorsunuz?” diye gülümsedim, iddialarının aksini söyleyerek asabî münakaşacıları kızdırmak hoşuma gittiğinden ilâve ettim: “Hem bu nasıl millî bayram? Hangi milletin bayramı?”

“Osmanlı milletinin...”

“Osmanlı milleti demekle Türkleri mi kastediyorsunuz?”

“Hayır, asla... Bütün Osmanlıları...”

“Bütün Osmanlılar kimlerdir?”

“Tuhaf sual! Araplar, Arnavutlar, Rumlar, Bulgarlar, Sırplar, Ulahlar, Yahudiler, Ermeniler, Türkler... Hâsılı hepsi...”⁷³

“Ben size söyleyeyim. Tabî inkâr edemeyeceksiniz. Bir cinsten olan şeyler cem olunabilir. Meselâ on kestane, sekiz kestane, dokuz kestane! Hepsini yirmi yedi kestane eder, değil mi?”

“Evet!!!”

“Bir cinsten olmayan şeyler cem edilemez. Meselâ on kestane, sekiz armut, dokuz elma... Nasıl cem edeceksiniz. Bu mümkün değildir. Ve bu imkânsızlık nasıl riyazî ve bozulmaz bir kaide ise birbirinden tarihleri, ananeleri, meyilleri, müesseseleri, lisanları ve mefkûreleri ayrı milletleri cem⁷⁴ edip hepsinden bir millet yapmak da o kadar imkânsızdır. Bu milletleri cem edip “Osmanlı” dersiniz, yanılmış olursunuz.”

⁷³ Ömer Seyfettin, a.g.e., Hürriyet Bayrakları, s.1082.

⁷⁴ Ömer Seyfettin, a.g.e., Hürriyet Bayrakları, s. 1083.

5.9. Mehdi

Ömer Seyfettin'in Mehdi adlı hikâyesinde İslamcılık fikir şu şekilde yansıtılmıştır:

"Biz Türkler kurtarıcılarımızın elindeki mukaddes ve hidayet şulelerinin aydınlattığı milli bir mefkureye doğru yürüyecek, altında inlediğimiz zincirleri kırarak, diğer Türk olmayan İslam kardeşlerimizin bile yardımına yetişeceğiz. Bu müjdeyi biz Müslümanlara Kur'an-ı Kerim vermiştir."⁷⁵

İslamcılık fikir akımının fikri atmosferi içerisinde Müslümanları bir bayrak altında toplamayı amaçladığı görülmektedir. Müslüman dünyasına gelecekte bir kurtarıcının ortaya çıkacağına inanılır ve onun önderliğinde milli bir fikre doğru ilerleneceği ifade edilir.

"Sözüme şahit işte bütün dünya yüzündeki Müslümanlık... Yüz milyonlarca Müslüman ve bizim milletimiz olan elli milyon Türk hâlâ on üç, on dört asır evvelki hurafeler ve efsanelerle çırpınıyor, Rusya'daki Türkler, Bosna Hersek, Rumeli, Hive, Buhara, Acemistan, Türkistan, Afganistan, Belucistan, Hindistan, Mısır, Trablus, Sudan, Tunus, Cezayir, Fas, Sahra-yı Kebir, Zengibar, Cava, Somali, Sumatra... Daha sayayım mı? Hâsılı bütün İslâmlık bugün inkişaf etmiş, kuvvetlenmiş, ilerlemiş Hıristiyan milletlerinin boyunduruğu altında...

"Bu Mehdi kimdir? Biliyor musunuz evlâtlar? Kaybolan on ikinci imam! Bütün Müslümanlar onun gelmesini bekliyorlar... Bu şüphesiz bir hayal. Bu hayalin nereden ve nasıl tesirlerle çıktığını size söyleyeyim: İslâmlık bir mefkûredir. Öyle âli, metin, yüksek bir mefkûre ki taarruzî... Her Müslüman, İslâm olmayan memleketleri almak, oralarını hep Müslüman yapmak emelini besler. Zaman fitneler ve nifaklar arasında geçmiş. İslâm hükümetleri birer

birer inkıraz bulmuş. İslâmlar esir düşmüşler. Fakat her esir Müslümanda İslâmlık mefkûresi şuursuz bir anane, bir ümit, bir emel bırakmış. Esirliğin ağır ve ateşli zincirleri altında inleyen her Müslüman bir halâs, bir necat gününden ümidini kesmemiş. Ve bu ümidinin file çıkarılmasını tekrar bir gün meydana çıkacak olan on ikinci imama, Mehdi'ye atfetmiş. Bu Mehdi İslâm selikasının⁷⁶ şuursuz bir emniyetle beklediği halâşçı, hâdîdir⁷⁷

Lâkin bu Mehdi sahiden gelecek mi? Hayır ve evet... İslâm ruhu şuursuz bir safiyet ve emniyetle her halâşçı gibi sivrilen kahramana bu adı verir. Fakat o muvaffak olamayınca 'Mehdi' kelimesi 'Mütemehdi'⁷⁸ olur

---

⁷⁵ Ömer Seyfettin, a.g.e., Mehdi, s.67.

⁷⁶ Ömer Seyfettin, a.g.e., Hürriyet Bayrakları, s. 112.

⁷⁷ Ömer Seyfettin, a.g.e., Mehdi, s.1206.

⁷⁸ Ömer Seyfettin, a.g.e., Mehdi, s.1207.

Avam o tek ve hayalî Mehdi'yi beklerken biz, Türk, Arap, Fars ve diğer İslâm mütefekkirleri kendi hâdîlerimizi, hakiki Mehdileri beklemeliyiz. Ve onların zuhur edip etmeyeceklerinden bir an için olsun şüphelenmemeliyiz..."⁷⁹

Burada bahsedilen milli bir fikir Kızılelma düşüncesi etrafında gerçekleşeceğini ifade eder. Türkleri dinsel bir Kızılelma kimliği etrafında birleştirmek esas alınmıştır.

5.10. Çanakkale'den Sonra...

Hâlbuki o milliyetiyle, diniyle, mabedinin ulviyetiyle, içtimaiyetinin ezeliyetiyle, mefkûresinin nihayetsizliğiyle bir insan, ahlâkî ve manevî bir insan olmak isterdi: Muhiti arzu ve temayüllerini ansızın eriten bir çöl, bir sahra, bir ademi.

"Ah, hakikati idrâk etmiş bir kahraman çıksa..." diye inlerdi. Çoraklardan, taşlıklardan, harabelerden, viranelerden gelen yakıcı bir rüzgâr gibi, bazen bir mefkûre cereyanı eser, kurtulmak isteyen, hürriyeti seven, ahlâkiyeti insanlık bilen ruhları toplardı.⁸⁰

Burada bir idealin özgürlüğü seven, insanlık değerlerini bilen insanları bir araya getireceğini ifade eder.

5.11. Kaç Yerinden?

Bugünkü millet, vatan, insanîyet muhabbetini düşün. Bugün mefkûre uğrunda ne feda olunmaz? Sevgili mi? Aile mi? Ocak mı? Hayat mı? Ne? Ne? Mazideki fert, asırların içinde, hisçe büyümüş, hayvanlıktan, uzviyetten çok uzaklaşmış, değişmiş... Şimdi onun ruhu, onun vicdanı büyük bir kâinatı istiap eden başlı başına bir dünya..."⁸¹

Metin, insanın içindeki evrensel boyutu vurgulayarak, mefkûre (Kızılelma) uğruna nelerin feda edilebileceği üzerine düşündürmektedir.

Boykotaj Düşmanı

"Onların Altaylarına, Turanlarına, Kültiginlerine, Kızılelmalarına, Bozkurtlarına, Alageyiklerine, Çamlıbellere neşideler söylenirken uğursuz boykotaj da mukaddes Yunanlılığın üzerine tüy dikiyordu. Kadehini ağzına götürdü. Nihayetine kadar içti. Dudaklarını mavi kenarlı beyaz mendiliyle silerken alçak sesle:"⁸²

Bu metinde, Altaylar, Turanlar, Kültiginler, Kızılelmalar, Bozkurtlar, Alageyikler ve Çamlıbelller gibi sembolik kavramlara atıfta bulunmaktadır. Bu

⁷⁹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Mehdi, s.1207.

⁸⁰ Ömer Seyfettin, a.g.e., Çanakkale'den Sonra, s.120.

⁸¹ Ömer Seyfettin, a.g.e., Kaç yerinden?, s.180.

⁸² Ömer Seyfettin, a.g.e., Boykotaj Düşmanı s.4.

sembollerle ilgili neşideler söylenirken, aynı zamanda Yunanlılık ile ilgili bir boykotajın da olumsuz bir etki yarattığı ifade edilmektedir.

SONUÇ

İnceleme yöntemimizin Ömer Seyfettin'in görüşlerine teslim olmadan, onun okuru çektiği rotaya itibar etmeden sadece hikayelerinde öne çıkan Kızılelma düşüncesini Anthony D. Smith'in harita kavramı çerçevesinde ele alıp hikayelerindeki harita anlayışı ortaya konulmuştur..

Kızılelma ülküsü, milattan önce 200'lerden itibaren tarih sahnesine çıkmıştır. Bu ülkü, varılması gereken hedefler, nerede olduğu belli olmayan fethedilmesi gereken memleketler ve dünyadaki Türk milletlerini bir araya toplama düşüncesidir. Kızılelma, zaman zaman coğrafi mekanlara isim olarak verilmiş olsa da sadece bir coğrafi yer olmaktan ziyade Türk milletinin vizyonu olarak zihinlerde yer etmiştir. Kızılelma, Türk milletinin ulaşmak istediği hedeftir. Soy ve ideali uğruna mücadele eden kahramanın ulaşmayı amaçladığı nokta, Türk Cihan Hakimiyeti ideali ve Türk milletinin dünya üzerinde egemen olma düşüncesinin sembolüdür.

Birinci bölümde Kızılelma kelimesinin İslamiyetten bugüne kadar Türklerde ne anlamlara geldiği sözlük anlamı, nasıl yayıldığı, Ömer Seyfettin'in hikayelerinde kaç defa kullanıldığı, Kızıl ve elma kelimelerinin nasıl ve hangi anlamlarda kullanıldığı hususunu ele almaya çalıştık.

İkinci bölümde Kızılelma'nın Türk kültüründeki yeri, Türklerdeki cihan hakimiyeti ile Kızılelma ilişkisi, ilk eserlerimizdeki cihan hakimiyeti ve Kızılelma'nın maddi ve manevi kaynağı üzerine durduk.

Üçüncü bölümde Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Kızılelma ruhunun nasıl ortaya çıktığı ve daha sonrasında Kızılelma düşüncesinin dönem dönem değiştiği üzerine bir inceleme yaptık.

Dördüncü bölümde Anthony D. Smith'in "Milli Kimlik" yapıtındaki harita kavramından yola çıkarak Osmanlı devletinin haritası olan "Kızılelma" düşüncesi ve Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki Kızılelma düşüncesi arasındaki benzerlikler tespit ettik.

Beşinci bölümde Ömer Seyfettin'in Türk hikâyeciliğindeki yeri ve hikayelerindeki amacı, mefkure ve dava adamı oluşu ve hikayelerinde neden Kızılelma ruhunu yansıttığı tespit edilmiştir. Daha sonrasında "Başını Vermeyen Şehit", "Ferman", "Büyücü", "Teke Tek", "Kütük", "Vire", "Hürriyet Bayrakları", "Mehdi", "Beyaz Lale", "Çanakkale'den Sonra", "Kaç Yerinden?", "Boykotaj Düşmanı" adlı öykülerinde Kızılelma düşüncesinin geçtiği cümleler incelenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmanın amacı Anthony D. Smith'in harita kavramı çerçevesinde Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Kızilelma kavramının incelemek ve Türk devletlerindeki Kızilelma düşüncesinin önemini ortaya koymaktır.

KAYNAKÇA

ALTUN, Işıl. "Türk Halk Kültüründe Elma", *Electronic Turkish Studies, Cilt 3, Sayı 5, 2008, s. 262-281.*

HACİB, Yusuf Has; ARAT, Reşit Rahmeti. *Kutadgu Bilig II: Çeviri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

ATALAY Besim, *Divan-ı Lügat 'it Türk Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986.

BARKAN, Ömer Lütfi, *İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri - Nüfus ve İskan Meselelerine Dair Toplu Çalışmalar*", Ötüken Neşriyat Ankara 2021.

ÇETİN, İsmet, *Kızilelma*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2011.

ELÇİN, Şükrü, *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

GÜZEL, Hasan Celâl, "Bir Kızıl Elma Mefkûresi", *Yeni Türkiye Gazetesi, Sayı 56, 2014. s.18.*

GÜZEL, Abdurrahman, TATÇI, Mustafa, "Hz. Ali ile İlgili Manzum Hikâye: Destan-ı Ejderha ve Hazret-i Ali'ye Atfedilen Bir Eser: Emsal-i Hazret-i Ali", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2010, s. 67-86.*

KARATAY, Namdar Rahmi, "Kızilelma'ya Dair Bir Vesika", *Bursa Halkevi Dergisi Uludağ Cilt I, Sayı. 6, 2010, s. 14-28.*

KIRZIOĞLU, Banıççek. "Kızilelma'nın Türklük İçin Anlamı ve Cengiz Aytmatov'un Kızıl Elma Hikâyesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 7, 2010.*

LAROUSSE, Meydan. *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*. Sabah Yayınları, İstanbul 1992.

OKAY Orhan, KUT Günay, OCAK Ahmet Yaşar, TANRIKORUR Çinuçen, ATIL OCAK Esin, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, C:II, IRCICA - İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkez, İstanbul 1998.*

ÖGEL Bahaddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

ÖGEL Bahaddin, *Türk Mitolojisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

ÖZ, Şaban, "Kutadgu Bilig'de Türk Cihan Hâkimiyeti Düşüncesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi Cilt 11, Sayı 1, 2011, s. 10-22.*

SEYFETTİN, Ömer, *Türklük Ülküsü*, Toker Yayınları, İstanbul, 2014.

SEYFETTİN, Ömer, *Bütün Hikâyeleri*, (Hazırlayan, Nâzım Hikmet Polat). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

SMİTH, Anthony D., *Milli Kimlik*, İletişim Yayıncılık, Ankara 2015.

YÜCE, Kemal, *Saltuk-Nâme'de Tarihi, Dinî ve Efsanevi Unsurlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

KÖKSAL, *Hasan*, *Türk Kültüründe Vasiyet Geleneği*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi Cilt 4, sayı 2, 2000, s. 289-299.

www.yasarkalafat.info/indec.php?Inevsdetails&v=1&yid=208, 3.03.2022, 16:00

<http://www.diyadinnet.com/YararliBilgiler-872&Bilgi=k%C4%B1z%C4%B1l-elma>, 16.05.2023, 18:0

<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/26.php>, 29.08.2022, 13:00

<http://www.tarihportali.org/turkiye-tarihi-arastirmalar/1185-malazgirt-bizansin-turklere-boyun-egisi.html>, 20.12.2022, 01.00